

*І.Б. Азарова**(Одеський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України)*

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Сталий розвиток є популярною останнім часом науковою концепцією, яку вітчизняними законодавчими актами закладено в основу стратегічного планування розвитку регіонів України та регулювання містобудівної діяльності. Але методологічна основа оцінки сталості розвитку територій досі розроблена та формалізована недостатньо. Майже не визначеними залишаються методи оцінки сталості розвитку територіальних систем в економічній, екологічній та соціальній сферах.

Тому метою дослідження обрано аналіз відомих методів екологічної оцінки розвитку територій, викладених у законодавчих та нормативних документах, з подальшим визначенням придатності їх використання для проведення оцінки проєктів розвитку територій на базі концепції сталого розвитку, що і становитиме наукову новизну цього дослідження.

Для досягнення цієї мети було виконано аналіз законодавчої та нормативної бази в галузі територіального розвитку, виявлено основні регулюючі документи. Далі за кожним з цих основних документів було розглянуто наведене в ньому поняття екологічної оцінки та її призначення, визначені методи проведення екологічної оцінки, а також проаналізовано придатність до застосування викладених підходів та методик для здійснення екологічної оцінки розвитку територій на засадах концепції сталого розвитку.

Отримано висновок, що запропоновані в розглянутих документах методи екологічної оцінки при їх використанні для екологічної оцінки сталості розвитку територій, матимуть численні суттєві недоліки. Жоден з розглянутих законодавчих та нормативних документів не наводить конкретної методики визначення сталості розвитку відповідної системи, в запропонованих методах екологічна оцінка пересікається із соціальною та економічною оцінками, наводяться некоректні з точки зору сталого розвитку обґрунтування оптимальності прийнятого комплексу проєктних рішень виходячи виключно з вимог екологічного та санітарного законодавства. Отримані результати наводяться на висновок про необхідність вдосконалення методів екологічної оцінки в сфері розвитку територій з точки зору імплементації положень концепції сталого розвитку.

При формуванні регіональних стратегій розвитку на засадах сталого розвитку, оцінка сучасного стану території в економічній, соціальній та екологічній сферах повинна здійснюватися окремо одна від одної для того, щоб мати можливість далі оцінити збалансованість розвитку за кожною сферою та сформуванню відповідну стратегію у напрямі, який потребує додаткових заходів.

При проведенні екологічної оцінки, аналіз стратегій лише на відповідність законодавчим та нормативним обмеженням є недостатнім з точки зору концепції сталого розвитку. Оцінка екологічних впливів повинна здійснюватися як для негативних аспектів, так і для позитивних, що не нормуються. Висновки щодо відсутності негативного впливу на довкілля є недостатніми для розгляду стратегій розвитку таких територій, як наприклад, національні парки або заповідники. Тому існуюча система показників рівнів забруднення довкілля діяльністю людини як основа екологічної оцінки потребує доопрацювання, адже не дає змоги виміряти позитивні впливи деяких природовідновлювальних проєктів на довкілля.

Нарешті, в законодавчих та нормативних документах потрібно формалізувати конкретні методи комплексної оцінки сталості розвитку як базу для розгляду альтернативних концепцій розвитку територій. Формування та впровадження відповідних методів і може бути обрано як напрямок подальших досліджень автора за обраною тематикою.

Ключові слова: сталий розвиток територій, стратегічна екологічна оцінка, оцінка впливів на довкілля.

Постановка проблеми. Останнім часом словосполучення «сталий розвиток» впевнено увійшло в лексикон фахівців з різноманітних сфер господарської діяльності та науки. При цьому зміст у

це поняття вкладається найрізноманітніший – від забезпечення векторів розвитку, безпеки, відповідальності та гідності [1], до вирішення питань екології чи освіти в окремо взятому регіоні. Але, не

Інформація про автора:

*Азарова Ірина Борисівна, канд. техн. наук, доцент кафедри проєктного менеджменту,
Одеський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
azarovairene@gmail.com.*

зважаючи на відсутність єдиного формалізованого визначення цього поняття, забезпечення сталого розвитку регіонів є метою стратегічного планування їх розвитку [2] та основним завданням регулювання містобудівної діяльності [3]. Результати попередніх досліджень автора [4] свідчать, що трактування сталого розвитку як збалансованого розвитку економічної, соціальної та екологічної сфер діяльності, є найбільш доцільним, коли мова йде про розвиток регіонів та територій. Тому аналіз методів оцінки сталості розвитку територіальних систем за кожною з цих трьох сфер – є актуальною темою досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Увагу ефективності системи державного управління у забезпеченні сталого розвитку приділили у своїх роботах такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як І.І. Артими, Г.В. Атаманчук, Р.Г. Білик, М. Боллідж, К. Вайс, Е.Ведунг, А.О. Гошко, Т.А. Гречко, Р.С. Каплан, С.А. Лісовський, Г.І. Мостовий, Д. Нортон, Г.С. Одінцева, О.Ю. Оболенський, В.М. Сороко та ін. Питання забезпечення сталого розвитку територій досліджувалось у працях таких науковців, як І.М. Вахович, М.В. Гончаренко, Л.О. Коваленко, Б.Є. Патон, І.В. Ропотан, О.С. Табалов та ін. Теоретичні положення й аналіз проблем практики забезпечення сталого розвитку здійснювали зарубіжні дослідники, зокрема: А.А. Лейзерович, Р.В. Кейтс, Т.М. Перріс, Дж. М. Хулс. Проте, у їхніх працях не були повністю формалізовані конкретні методи забезпечення реалізації засад та принципів сталого розвитку в Україні за кожною з трьох сфер – економічною, екологічною та соціальною.

Базуючись на отриманій у ході попередніх досліджень загальній моделі оцінки сталості розвитку міст, для продовження формування методології оцінки сталого розвитку територій, потрібно проаналізувати існуючі методи економічної, соціальної та екологічної оцінки територіального розвитку. Тому метою статті обрано аналіз методів екологічної оцінки розвитку територій, викладених у законодавчих та нормативних документах, з подальшим визначенням придатності використання цих методів для проведення оцінки стратегій розвитку територій на базі концепції сталого розвитку.

Аналіз видів екологічної оцінки. Аналіз законодавчої та нормативної бази у галузі територіального розвитку виявив, що основою екологічної оцінки розвитку територій є такі законодавчі документи, як закони України «Про стратегічну екологічну оцінку» [5], «Про оцінку впливів на довкілля» [6], ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд» [7], та інші законодавчі акти і нормативні документи. Далі, за кожним з цих основних документів, буде розглянуто наведене в цьому

документі поняття екологічної оцінки та її призначення, визначені методи проведення оцінки, а також проаналізовано придатність до застосування викладених підходів та методик для здійснення екологічної оцінки розвитку територій на засадах концепції сталого розвитку.

Першим розглянутим видом оцінки є стратегічна екологічна оцінка, визначена законом «Про стратегічну екологічну оцінку» [5]. В цьому законі стратегічна екологічна оцінка є процедурою визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби-транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування [5]. Метою стратегічної екологічної оцінки є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Відповідно до закону [5], стратегічна екологічна оцінка проводиться для документів державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою, та для таких, виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Відповідними документами державного планування є стратегії, плани, схеми, містобудівна документація, загальнодержавні програми, державні цільові програми та інші програмні документи, включаючи зміни до них, які розробляються та/або підлягають затвердженню органами державної влади, органом місцевого самоврядування [8].

Етапи стратегічної екологічної оцінки включають визначення обсягу оцінки, складання звіту про оцінку, проведення громадського обговорення та транскордонних консультацій, врахування звіту, результатів обговорень та консультацій, інформування про затвердження документа

державного планування та моніторинг наслідків виконання останнього документа для довкілля та здоров'я населення.

Методи стратегічної екологічної оцінки детально визначені у «Методичних рекомендаціях зі здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування» [8]. Зокрема, для аналізу поточного стану довкілля рекомендується використовувати матеріали моніторингу та доповідей про стан довкілля у певній місцевості, статистичну інформацію, короткі польові дослідження та ін. Необхідним на цьому етапі є також розгляд варіанта «без проекту» або «нульової альтернативи». Як інструменти аналізу поточного стану, пропонуються контрольні списки, матриці, карти ГІС, експертні оцінки.

Для цільового аналізу пропонується застосовувати методи формування вимірних та конкретних цілей з встановленням індикаторів досягнення цілей, таких як SWOT-аналіз, індикативні методи.

Метод аналізу альтернативних сценаріїв, заснований на оцінці життєвого циклу продукції проекту, рекомендується застосовувати для розгляду цілей, шляхів їх досягнення та варіантів просторового розвитку. Для сценарного аналізу варіантів, заснованих на принципово різних цільових пріоритетах, рекомендується використовувати методи, що базуються на цільовому аналізі та індикаторах сталого розвитку. Проте, яким методом слід обчислювати прогностичні значення індикаторів сталого розвитку в екологічній сфері, що будуть отримані після реалізації проекту розвитку, на жаль, не уточнюється. Для аналізу кількох варіантів проектів зі схожими джерелами впливів на тій самій території рекомендується «імпактний» метод оцінки впливу на довкілля.

Одним із запропонованих методів оцінки впливу на довкілля є аналіз за показниками величини впливу та його вірогідності, а також чутливості реципієнтів до означеного впливу. Він є аналогічним деяким методам роботи із проектними ризиками та поєднує в собі методи мультикритеріального аналізу з використанням матриць, в які можуть бути інтегровані розрахункові методи моделювання. Для оцінювання ризиків для довкілля також рекомендовані методи матриці конфліктів та синергізмів. Важливим елементом оцінки впливу на довкілля є оцінка кумулятивних ефектів, де під останніми розуміється комплексний синергетичний вплив, викликаний декількома проектами або діючими об'єктами, що, як правило, перевищує суму впливів кожного зі складових. Прийняття остаточного рішення щодо обрання альтернативи може бути здійснене на базі методу аналізу ієрархій (MAI), що дозволяє врахувати інформацію різного типу, таку як прогнози, статистика, дані вимірів та моделювання, експертні оцінки. Також перспективним кількісним методом аналізу впливів є створення баз даних території з

просторовою прив'язкою інформації та ГІС-моделювання наслідків для території. На жаль, можливість використання такого більш прогресивного за визначенням фахівців [10] інструменту як СІМ (від англ. – City Information Modelling) для цього аналізу не розглядається.

Стратегічна екологічна оцінка є одним з обов'язкових етапів розроблення документів державного планування, однак її рекомендується проводити на ранніх етапах процесу розроблення цих документів, до подання документації на затвердження, для оцінки всіх альтернативних варіантів дій та обрання найоптимальнішого для забезпечення сталого розвитку сценарію, що пропонує максимально можливий рівень збереження довкілля [8]. Проте, викладена у «Методичних рекомендаціях...» [8] конкретна методика встановлення оптимальності забезпечення сталого розвитку для обрання варіанта сценарію розвитку території – не наводиться. Незрозумілим залишається – що саме мається на увазі – оптимальність щодо вартості екологічних проектних заходів з розвитку територій, чи оптимальність отримуваних від них ефектів. Не визначено також, що буде більш оптимальним – мінімізація негативних наслідків впливу проекту на стан територій, або, навпаки – максимізація відновлення природного стану довкілля в ході реалізації проекту. Зазначено лише пріоритетність використання загального принципу екологічного менеджменту щодо постійного поліпшення з посиланням на «Практичний посібник до Директиви зі Стратегічної екологічної оцінки» [9]. Крім того, визначення в ході стратегічного екологічного аналізу таких показників, як наслідки виконання документів державного планування для життєдіяльності та здоров'я населення, в розрізі концепції сталого розвитку, буде більш логічним здійснювати в ході оцінки соціальних ефектів проекту. Так само, як аналіз безпеки реалізації документів державного планування для матеріальних активів є більш доцільним в ході оцінки економічної сфери розвитку території, а не в рамках стратегічної екологічної оцінки, як це пропонується у «Методичних рекомендаціях...» [8].

Другим видом екологічної оцінки є оцінка, здійснювана за вимогами закону «Про оцінку впливів на довкілля» [6]. На відміну від стратегічної екологічної оцінки, розглянутої вище, ця оцінка носить більш локалізований за територією характер та застосовується лише для деяких видів діяльності. Оцінка є обов'язковою до прийняття рішення про провадження планованої діяльності та створення об'єктів, вказаних у частині 2 і 3 статті 3 закону [6], які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля.

Під впливом на довкілля у законі [6] розуміють будь-які наслідки планової діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпеки життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни,

біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів. Планованою діяльністю є господарська діяльність, що включає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище; планована діяльність не включає реконструкцію, технічне переоснащення, капітальний ремонт, розширення, перепрофілювання об'єктів, інші втручання в природне середовище, які не справляють значного впливу на довкілля відповідно до критеріїв, затверджених Кабінетом Міністрів України [11]. Оцінка впливу на довкілля є процедурою, що передбачає підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля; проведення його громадського обговорення; аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки трансграничного впливу, та іншої інформації; надання за результатами аналізу уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля; врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності. Якщо це передбачено висновком з оцінки впливу на довкілля, суб'єкт господарювання здійснює також післяпроектний моніторинг з метою виявлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу та ефективності заходів із запобігання забрудненню довкілля та його зменшення.

Конкретні методи проведення оцінки впливів на довкілля у законі [6] не наводяться. Відповідних розроблених методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки впливу на довкілля у відкритих джерелах не було знайдено. Але, за наведеною у законі [6] інформацією, можна заключити, що з позиції концепції сталого розвитку, оцінка впливу на довкілля має ті ж самі недоліки, що і стратегічна екологічна оцінка – пересікання екологічної оцінки з соціальною та економічною сферами. Додатково слід відмітити фокусування закону переважно на негативних впливах на довкілля та відповідних видах діяльності на тлі ігнорування оцінки позитивних впливів. Також закон не встановлює конкретних об'єктивних показників або наочних результатів оцінки впливу на довкілля, що мають виноситись на громадське обговорення. Це може створити підґрунтя для маніпулювання громадською думкою з огляду на не завжди достатню екологічну компетентність громадськості.

Останнім розглянутим видом екологічної оцінки є оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС), виконувана згідно з вимогами ДБН А.2.2-

1-2003 [7] у складі проектної документації стадії техніко-економічного обґрунтування інвестицій (ТЕО інвестицій) для об'єктів промислового призначення або ескізного проекту (ЕП) для цивільних об'єктів на їх нове будівництво, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення. Відповідно до ДБН [7], оцінка впливів на навколишнє середовище є визначенням масштабів і рівнів впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, заходів щодо запобігання або зменшення цих впливів, прийнятності проектних рішень з точки зору безпеки навколишнього середовища. Метою цього виду оцінки є визначення доцільності і прийнятності планованої діяльності та обґрунтування економічних, технічних, організаційних, санітарних, державно-правових та інших заходів щодо безпеки навколишнього середовища. Матеріали оцінки надаються у складі проектної документації для експертної оцінки, всебічно характеризують результати оцінки впливів на природне, соціальне, включаючи життєдіяльність населення, і техногенне середовище, та обґрунтовують допустимість провадження планованої діяльності.

Основними завданнями цієї оцінки є визначення загальної характеристики стану території; розгляд і оцінка екологічних, соціальних і техногенних факторів, санітарно-епідемічної ситуації конкурентноспроможних альтернатив (у тому числі технологічних і територіальних) планованої діяльності та обґрунтування переваг обраної альтернативи і варіанта розміщення; визначення переліку можливих екологічно небезпечних впливів і зон впливів планованої діяльності на навколишнє середовище за варіантами розміщення; визначення масштабів та рівнів впливів планованої діяльності на навколишнє середовище; прогноз змін стану навколишнього середовища відповідно до переліку впливів; визначення комплексу заходів щодо запобігання або обмеження небезпечних впливів планованої діяльності на навколишнє середовище; визначення прийнятності очікуваних залишкових впливів на навколишнє середовище за умови реалізації всіх передбачених заходів; складання Заяви про екологічні наслідки планованої діяльності. Врахування громадських інтересів при оцінці впливів на навколишнє середовище здійснюється відповідно до Закону України "Про планування і забудову територій" та інших законодавчих документів.

Однією з характерних особливостей цього виду оцінки є те, що до її складу входить оцінка впливів планованої діяльності на навколишнє соціальне середовище, що включає сучасну та прогнозну характеристики основних соціально-побутових умов проживання місцевого населення в зоні впливів планованої діяльності. Навколишнім соціальним середовищем визначена сукупність соціально-побутових умов життєдіяльності населення, соціально-економічних відносин між

людьми, групами людей, а також між ними і створюваними ними матеріальними і духовними цінностями. У додатках до ДБН [7] наведено детальну методику розрахунку та оцінки ризику впливу планованої діяльності на здоров'я населення та методику оцінки соціального ризику впливу планованої діяльності. Також ДБН [7] передбачає наведення, за можливості, результатів розрахунків визначення економічної ефективності здійснення природоохоронних заходів.

Характерною для цього виду оцінки є також Заява про екологічні наслідки діяльності, що являє собою резюме матеріалів оцінки і є юридичним документом щодо суті виявлених наслідків та гарантій виконання суб'єктом господарювання природоохоронних заходів із забезпечення безпеки навколишнього середовища на весь період здійснення планованої діяльності.

Основною методологічною проблемою використання наведених у ДБН [7] методів оцінки впливів на навколишнє середовище є те, що обґрунтування оптимальності прийнятого комплексу проектних рішень здійснюється виходячи виключно з вимог екологічного та санітарного законодавства і забезпечення експлуатаційної надійності об'єктів навколишнього техногенного середовища, ігноруючи задачу забезпечення сталого розвитку територій. Тобто, на основі запропонованої методики оцінки, за умов забезпечення дотримання мінімального рівня вимог законодавства у галузі (наприклад, рівня викидів не вище ПДК та ін.), будь-яке проектне рішення має право бути прийнятим, не зважаючи на те, чи забезпечить відповідна діяльність збалансований розвиток у економічній, соціальній та екологічній сфері. Також до суттєвих недоліків наведених в останньому документі методів слід віднести його «точковий» підхід, що не передбачає більш масштабного розгляду сумарних (кумулятивних) впливів від декількох джерел по сусідству з аналізованим об'єктом, у тому числі тих, що можуть з'явитись у майбутньому.

Висновки. Проаналізовано методи екологічної оцінки, викладені у законодавчій та нормативній документації в галузі. Якщо їх використовувати для екологічної оцінки розвитку територій на базі концепції сталого розвитку, то виникатимуть численні суттєві недоліки. Серед недоліків можливо виділити такі:

1. Жоден з розглянутих законодавчих та нормативних документів не наводить конкретної методики визначення сталості розвитку території / планованої діяльності / створюваного об'єкта;

2. Пересікання в запропонованих методах екологічної оцінки із соціальною та економічною ускладнює проведення відокремленого аналізу за кожною з цих сфер з метою встановлення між ними балансу, що є необхідною умовою сталого розвитку;

3. У документі [6] не визначено конкретні

методи оцінки впливу на довкілля, він фокусується переважно на негативних впливах на довкілля та відповідних видах діяльності, не встановлює конкретних об'єктивних показників або наочних результатів оцінки впливу на довкілля, що мають виноситись на громадське обговорення;

4. У документі [7] наведено неприйнятне з точки зору сталого розвитку обґрунтування оптимальності прийнятого комплексу проектних рішень виходячи виключно з вимог екологічного та санітарного законодавства і забезпечення експлуатаційної надійності об'єктів навколишнього техногенного середовища. Методики документа носять надто «точковий» характер оцінки;

5. У документі [8] методологічно не визначено критерії встановлення оптимальності обраного для реалізації варіанта сценарію розвитку території ані з точки зору сталого розвитку, ані з будь-якої іншої позиції.

Отримані результати аналізу наводять на висновки про необхідність вдосконалення методів екологічної оцінки в сфері розвитку територій з точки зору імплементації положень концепції сталого розвитку. По-перше, при формуванні регіональних стратегій розвитку на засадах сталого розвитку, оцінка сучасного стану території в економічній, соціальній та екологічній сфері повинна здійснюватися відокремлено для того, щоб мати можливість далі оцінити збалансованість розвитку за кожною сферою та сформувані відповідну стратегію у напрямку додаткових заходів.

По-друге, при проведенні екологічної оцінки, аналіз стратегій лише на відповідність законодавчим та нормативним обмеженням є недостатнім з точки зору концепції сталого розвитку. Оцінка екологічних впливів повинна здійснюватися як для негативних аспектів, так і для позитивних, що не нормуються. Висновки щодо відсутності негативного впливу на довкілля є недостатніми для розгляду стратегій розвитку таких територій, як наприклад, національні парки або заповідники. Тому система показників рівнів забруднення довкілля діяльністю людини як основа екологічної оцінки потребує доопрацювання, адже не дозволяє виміряти позитивні впливи на довкілля деяких природо-відновлювальних проектів.

В законодавчих та нормативних документах потрібно формалізувати конкретні методи комплексної оцінки сталості розвитку як базу для розгляду альтернативних концепцій розвитку територій. Формування та впровадження відповідних методів може бути обрано як напрямок подальших досліджень автора за обраною тематикою.

Список літератури:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. / Верховна Рада України. Офіц. сайт. Режим доступу : <http://zakon0>.

rada.gov.ua/laws/show/5/2015 (дата звернення: 22.02.2019).

2. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів : Постанова Кабінету Міністрів України 11.11.2015 № 932 [Електронний ресурс]. / Верховна Рада України. Офіц. сайт. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF> (дата звернення: 22.02.2019).

3. Про основи містобудування : закон України від 16.11.1992 № 2780-XII. [Електронний ресурс]. / Верховна Рада України. Офіц. сайт. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12> (дата звернення: 22.02.2019).

4. Азарова І.Б. Модель оцінки сталості розвитку міст / І.Б. Азарова, Д.І. Ярошук // Управління розвитком складних систем. 2018. № 34. С. 6 - 12.

5. Про стратегічну екологічну оцінку : закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII [Електронний ресурс]. / Верховна Рада України. Офіц. сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19> (дата звернення: 22.02.2019).

6. Про оцінку впливів на довкілля : закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII [Електронний ресурс]. / Верховна Рада України. Офіц. сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (дата звернення: 23.02.2019).

7. Проектування [Текст]. – Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд. ДБН А.2.2-1-2003 / розроб. В. Г. Чуніхін [та ін.] ; Державний комітет України з будівництва та архітектури. К. : Держбуд України, 2004. 23 с. (Державні будівельні норми України).

8. Про затвердження Методичних рекомендацій зі здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 [Електронний ресурс]. / Режим доступу: https://menr.gov.ua/files/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf (дата звернення: 01.03.2019).

9. Практичний посібник до Директиви зі Стратегічної екологічної оцінки (Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive) [Електронний ресурс]. / Режим доступу : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7657/practicalguidesea.pdf (дата звернення: 01.03.2019).

10. Xu X, Ding L, Luo H, Ma L (2014). From building information modeling to city information modeling, ITcon Vol. 19, Special issue «BIM Cloud-Based Technology in the AEC Sector: Present Status and Future Trends», pp. 292-307.

11. Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впли-

ву на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля : постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 №1010 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Офіц. сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2017-%D0%BF#n12> (дата звернення: 01.03.2019).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), “About the Strategy of Sustainable Development «Ukraine-2020»”, Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 № 5/2015, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (assessed: 22.02.2019).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), “On approval of the Procedure for the development of regional development strategies and plans for their implementation, as well as monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of these regional strategies and action plan”, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 11.11.2015 No. 932, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF> (assessed: 22.02.2019).

3. Verkhovna Rada of Ukraine (1992), “On the Basics of Urban Development”, The Law of Ukraine dated November 16, 1992, No. 2780-XII, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12> (assessed: 22.02.2019).

4. Azarova, I., Jaroshuk, D. (2018), “The model of urban development sustainability estimation”, Management of Development of Complex Systems, vol. 34, pp. 6-12.

5. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), “About the Strategic Environmental Assessment”, The Law of Ukraine dated March 20, 2018 No. 2354-VIII, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19> (assessed: 22.02.2019).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), “About assessment of environmental impacts”, The Law of Ukraine dated May 23, 2017 No. 2059-VIII, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (assessed: 23.02.2019).

7. Chунинhin, V.G., (2004), Sklad i zmist materialiv otsinky vplyviv na navkolyshnye seredovyshe (OVNS) pry proektuvanni i budivnytstvi pidpryemstv, budynkiv i sporud. DBN A.2.2-1-2003 [Composition and content of materials for environmental impact assessment (EIA) in the design and construction of enterprises, buildings and structures. DBN A.2.2-1-2003], Derzhbud Ukrayiny, Kyiv, Ukraine.

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), “On Approval of Methodical Recommendations for Implementation of Strategic Environmental Assessment of State Planning Documents”, The Order of the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine dated August 10, 2018 No. 296, available at:

https://menr.gov.ua/files/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf (assessed: 01.03.2019).

9. Scottish Executive, Welsh Assembly Government, Department of the Environment of Northern Ireland (2005), "Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive", available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7657/practicalguidesea.pdf (assessed: 01.03.2019).

10. Xu X., Ding L., Luo H., Ma L. (2014), "From building information modeling to city information modeling", ITcon, Vol. 19, Special

issue "BIM Cloud-Based Technology in the AEC Sector: Present Status and Future Trends", pp. 292-307.

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), "On approval of criteria for the definition of planned activities that are not subject to environmental impact assessment and criteria for defining extensions and changes in activities and objects that are not subject to an environmental impact assessment", The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 13.12.2017 №1010, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2017-%D0%BF#n12> (assessed: 01.03.2019).

I.B. Azarova

LEGISLATIVE AND NORMATIVE METHODS OF ECOLOGICAL ASSESSMENT IN UKRAINE

Sustainable development is quite popular scientific concept in a recent time, which formed the basis of the Ukrainian regional development strategic planning and regulation of urban development activities. However, the methodological basis for assessing the sustainability of the territorial development is still not developed and formalized enough. Methods for assessing the sustainability of territorial systems development in the economic, environmental and social spheres are still uncertain.

Therefore, selected purpose of the study is an analysis of the existing methods of environmental assessment of the territorial development set forth in the legislative and regulatory documents, with further determination of their suitability for conducting an assessment of the territorial development based on the sustainable development concept, which will form the scientific novelty of this study.

To achieve this goal, the legislative and regulatory framework analysis was carried out in the field of territorial development, the main regulatory documents were identified. Subsequently, the definition of ecological assessment and its purpose for each of these basic documents was analyzed, environmental assessment methods and their application suitability for the environmental assessment of the territorial development based on the sustainable development concept were considered.

It is concluded, that the environmental assessment methods proposed in these documents have numerous significant shortcomings when used for ecological assessment of the territorial development sustainability. There is no any formalized methodology for determining the sustainability of the relevant systems development in considered legislative and regulatory documents. There is also an intersection of proposed environmental assessment methods with social and economic assessments. The optimality justifies of the adopted project decisions set issuing exclusively from the environmental and sanitary legislation requirements is incorrect in terms of sustainable development. The conclusion based on the obtained results was made about the need to improve the environmental assessment methods in their ability of sustainable development concept implementation.

The assessment of the current territorial state in the economic, social and environmental spheres must be carried out separately from each other while regional development strategies forms on the basis of sustainable development. It will provide further assess of each sphere development balance and form a strategy direction for additional needed measures.

Carrying environmental assessment, the strategy analysis for compliance with legislative and regulatory constraints is insufficient in terms of the sustainable development concept. The assessment of environmental impacts should be carried out both for negative aspects and for positive, where the last are not normalized. Conclusions based on the negative environmental impacts absence are insufficient to consider strategies for developing such territories, as national parks or nature reserves. Therefore, the existing indicators system of environmental pollution levels by human activity as a basis for ecological assessment needs to be finalized, since it does not allow measuring the positive effects of some nature-recovery projects on the environment.

Finally, it is necessary to formalize in legislative and regulatory documents the methods for the integrated sustainability assessment as a basis for consideration of alternative concepts for the territorial development. Formation and implementation of appropriate methods can be selected as a direction for further research by the author on the chosen topic.

Key words: Sustainable territorial development, strategic environmental assessment, environmental impact assessment.

*Оглядова стаття